

Námsskipan
fyri
aliútbúgvingina

YRKIS
deplar

Útgávudagur 1. august 2022

Innihald

Námsskipan til yrkisútbúgving innan aling á sjógvi og landi.....	3
Til kapittul 1 – Stevnumið og bygnaður	3
Til kapittul 2 – Ástøðiligt og verkligt innihald	4
Til kapittul 3 – Próvtøkur og yrkisroyndarskeið	11
Til kapittul 4 - Sveinabræv	15
Til kapittul 5 – Gildiskoma.....	15
Námsætlanir til aliútbúgvingina	16
Aling av fiski	17
Alitøkni	22
Trygd og trygdarfatan	26
Burðardygg gagnnýtsla.....	30
Alibúskapur	34

Námsskipan til yrkisútbúgving innan aling á sjógvi og landi

<p>Námsskipan fyri aliútbúgvingina, stovnað 19 mai 2022. Yrkisnevndin hevur givið út sambært kunngerð nr. 116 frá 15. august 2022 um yrkisútbúgving innan aling á sjógvi og landi.</p>	
Fyrisiting hjá Yrkisnevndini	Skúlin, sum bjóðar skúlagongdina í útbúgvingini:
<p>Yrkisdepilin Hoydalsvegur 1 100 Tórshavn Telefon 30 65 60 www.yrkisdepilin.fo yrkisdepilin@yrkisdepilin.fo</p>	<p>Miðnám í Vestmanna Fjarðarvegur 4 350 Vestmanna Tlf. 424573 www.miv.fo miv@miv.fo</p>
<p>Til ber at venda sær til Yrkisdepilin og skúlan við spurningum um útbúgvingina og fyri at fáa meiri kunning um útbúgvingina.</p> <p>Um ósamsvar er millum námsskipanina og útbúgvingarkunngerðina, so er tað altíð útbúgvingarkunngerðin, sum er galdandi!</p>	

Til kapitl 1 – Stevnumið og bygnaður

Endamálið við útbúgvingini er ásett í kapitli 1 í kunngerðini, har staðfest verður:

§ 2. Útbúgvingin verður skipað við skúlaundirvísing og upplæring á góðkendum læruplássi

Stk. 2 Endamálið er at geva lærlinginum hesar førleikar:

1. at arbeiða yrkisliga við aling á sjógvi og landi
2. at arbeiða í alibrúki á sjónum, umframt alistøðum og smoltstøðum á landi
3. at fara undir framtíðar yrki í alivinnuni og framhaldandi útbúgving
4. at menna tann einstaka og hjálpa viðkomandi til samfelagsliga fatan.

Útbúgvingartíðin er 4 ár, og fer skiftivís fram á læruplássi og í skúla.

Við útbúgvingarluk hevur lærlingurin nátt førleikamálunum fyri útbúgvingargreinina aling á sjógvi og landi.

Til kapittul 2 – Ástøðiligt og verkligt innihald

Útbúgvingin tekur 4 ár, og er lutað sundur í verkliga læru á góðkendum læruplássum og skúlagongd. Skúlagongdin í útbúgvingini er tilsamans 60 vikur, og er lutað sundur í 2 skeið á 20 vikur hvørt og 2 skeið á 10 vikur hvørt. Síðsta skúlaskeiðið er íroknað yrkisverkætlan og yrkisroynd, sum er 4 vikur, tó uttan undirvísing.

Øll kravd skúlagongd er partur av lærutíðini. Hetta merkir, at um lærlingurin gongur í skúla um dagin, verður hann ikki frádrigin í løn, og um lærlingurin gongur í skúla í frítíðini, hevur hann rætt til eyka samsýning (yvirtíð ella avspáking) í samráð við sín arbeiðsgevara.

Skúlagongdin í útbúgvingini fevnir um almennar lærugreinar, yrkislærugreinar og vallærugreinar. Í mynd 1 sæst, hvørjar lærugreinar eru í útbúgvingini, í hvørjum skúlaskeiði lærugreinarnar eru og eisini vegleiðandi pultstímatil fyri hvørja lærugrein sær.

Mynd 1: Lærugreinar og pultstímar

Lærugrein	Stig	Vegleiðandi pultstímar tilsamans: 459	1. skúlaskeið	2. skúlaskeið	3. skúlaskeið	4. skúlaskeið /yrkisroynd
Evnafrøði	C	100	50	50		
Lívfrøði	C	100	50	50		
Enskt	C	100	50	50		
Støddfrøði	E/C ¹	70	35	35		
Føroyskt	E/C ¹	70	35	35		
Vallærugrein 1		96		50	46	
Vallærugrein 2		96		50	46	
Aling av fiski		480	165	140	115	60
Alitøkni		360	140	140	40	40
Trygd		140	50		40	50
Burðardygg framleiðsla		140	70	70		
Alibúskapur		100			50	50
Yrkisroynd		140				140
Allar lærugreinar		1992	645	670	337	340

¹⁾ Í 3. skúlaskeiði ber til at velja støddfrøði C og/ella føroyskt C.

Í mynd 2 sæst, hvørji færleikamál yrkislærugreinirnar styðja sambært kapitl 2 í útbúgvingarkunngerðini. Tølini vísa til málpinnarnar í yvirlitinum við færleikamálum.

Mynd 2: Yrkislærugreinar og færleikamálini, tær styðja

Fakligt øki	Lærugreinaevni	Færleikamál við lokna útbúgving
Aling av fiski og øðrum lívverum Umleið 40% = 480 pultstímar	<i>Fiskalívfrøði</i> – grundleggjandi anatomi og fysiologi	1, 3
	<i>Fiskaheilsa og fiskavælfærd</i> – fiskasjúkur, smittuspjalding, trivnaður, parasittar v.m.	1, 2, 3, 9, 10, 11, 12, 13
	<i>Fóðring</i> – fóðursamanseting, fóðringarskipanir, optimering av fóðring v.m.	6, 7, 8
	<i>Góðska á alifiski</i> – hvat kann ávirka góðskuna?	3
	<i>Regluverkið kring aling av fiski</i> – rakstrarkunngerðin, lúsakunngerðin, umhvørvisgóðkenningar, heilivágsnýtsla v.m.	3, 17
Alitøkni Umleið 30% = 360 pultstímar	<i>Framleiðslueindir fyri</i> <ul style="list-style-type: none"> • rognafarmleiðslu • smoltfarmleiðslu (og RAS) • matfiskaframleiðslu og • algufarmleiðslu 	16
	<i>Framleiðslustýringar</i>	4
	<i>Viðlíkahald og viðlíkahaldsskipanir</i>	5, 15, 16
Trygd Umleið 15% = 140 pultstímar	<i>Trygdarfatan</i>	18, 20, 21
	<i>Veðurviðurskipti og streymviðurskipti</i>	19
Burðardygg framleiðsla Umleið 15% 140 pultstímar	<i>Ávirkan frá alivinnuni á annað lív í sjónum og á havumhvørvið annars</i>	14
	<i>Handfaring av burturkasti</i>	2, 17
	<i>Orkunýtsla</i>	22
	<i>Sertifiseringar</i> – sjálvbodnar (Global GAP, ASC v.m.), - ikki-sjálvbodnar metingar (Seafood Watch)	23

Støðisfærleikar og færleikamál v.m. í sambandi við aliútbúgvingina

Endamálið við almennu lærugreinunum er at viðvirka til, at lærlingurin eftir lokna útbúgving í minsta lagi skal hava hesar grundleggjandi færleikar:

1. **At duga at orða seg munnliga.** Hetta merkir, at lærlingurin skal duga at greiða frá og grundgeva fyri teimum avgerðum, sum verða tiknar, og at kjakast um ymisk uppskot og ymiskar loysnir. Lærlingurin skal eisini vera førur fyri at greiða viðskiftafólkum, myndugleikum og øðrum frá mannagongdum og vørum.
2. **At duga at orða seg skrivliga.** Hetta merkir, at lærlingurin skal duga at skriva stuttar frágreiðingar, skjalfesta og leggja fram skrivliga um mannagongdir og vørum.
3. **At duga at lesa.** Hetta merkir, at lærlingurin skal skilja nýtsluleiðbeiningar, databløð, fakligt tilfar o.t. At lærlingurin skal skilja fakligt tilfar merkir m.a., at lærlingurin skal klára at lesa rættarreglur, sum eru viðkomandi fyri arbeiðið, og at halda seg kunnaðan um gongdina í alingini í tíðarritum og á internetinum.
4. **At duga at rokna.** Hetta merkir, at lærlingurin skal duga at rokna rúmd, vídd, longd, vekt, biomassa, vøkstur, tættleika og lutfall. Harumframt skal hann vera førur fyri at gera einfaldar búskaparligar útrokningar og skilja sambandið millum fíggarætlan og roknskap. Eisini skal lærlingurin vera førur fyri at gera einfaldar mátingar av fysiskum og kemiskum parametrum, og at seta upp og tulka einfaldar talvur, myndir/diagramm og einfalda hagfrøði.
5. **At hava talgildar færleikar.** Hetta merkir, at lærlingurin skal skilja leiklutin, sum kunningartøkni hevur í alingini. Lærlingurin skal duga at brúka talgild tól til mátingar, yvirvøku og stýring av mannagongdum og framleiðslu, fóðring, vatnhita, salinitet, pH, oxygeni og ljósi. Harumframt skal lærlingurin duga at brúka vanlig talgild amboð til at skráseta og rokna út vøkstur, felli, fóðurfaktor, og at nýta talgild kort.
6. **At hava vitan um lívfrøði.** Hetta merkir, at lærlingurin skal skilja grundleggjandi tilgongdir í lívfrøðiligum vistskipanum. Lærlingurin skal hava grundleggjandi vitan um lívið í sjónum, og skilja hugtakið burðardygd og týðningin av einari burðardyggari framleiðslu. Harumframt skal hann hava grundleggjandi vitan um mikrobiologi.
7. **At hava vitan um evnafrøði.** Hetta merkir, at lærlingurin skal skilja grundleggjandi tilgongdir í fysiskum og kemiskum skipanum, og hvussu ymisk evni samvirka.

Eftir lokna útbúgving skal lærlingurinn duga (fórleikamál):

1. at útinna dagliga røkt av aliverum í øllum þørtum at framleiðslugongdini, í tráð við galdandi regluverk, herundir fyri djóravælfæri og umhvørvi.
2. taka upp, handfara og beina fyri deyðum fiski á tryggan hátt og í mun til galdandi regluverk.
3. at taka royndir av fiski og fódri, skjalfesta rakstrar- og umhvørvisviðurskipti, og seta í verk tiltøk, ið eru grundað á eygleiðingar og mátingar.
4. greiða frá og brúka framleiðslustýringar.
5. at greiða frá prinsippunum í resirkuleringsanleggum.
6. optimera fóduringina og duga at nýta eina fódurskipan.
7. kontrollera vøkstur og menningarstig hjá aliveru.
8. at viga aliverur fyri at finna miðalvektina.
9. eyðmerkja sjúkutekin hjá aliverum.
10. greiða frá mest vanligu smittukeldunum í sambandi við fiskasjúkur og hvussu smittuspjaðing kann fyrbyggjast.
11. fyrirreika og hjálpa við koppsetingum av aliverum.
12. kanna fyri parasittar og fremja eina lúsateljing.
13. greiða frá hættum at fyrbyggja parasittum í aliringum, og at útinna viðgerð móti parasittum.
14. duga at handfara kóp og onnur djór, sum amast upp á alibrúk.
15. sóttreinsing, eftirkanna og viðlíkahalda útgerð og høli eftir galdandi viðlíkahaldsætlan.
16. eftirkanna og viðlíkahalda tekniska framleiðsluútgerð á einum alibrúki sambært forskriftunum.
17. at handfara burturkast samsvarandi galdandi reglum.
18. at brúka útgerð at lossa, lasta og sleipa í alianleggum og á alibátum á tryggan hátt og í mun til galdandi regluverk.
19. At greiða frá, hvussu rák, alda, veður og vindur ávirka arbeiðsumstøðurnar á sjónum.
20. Brúka datablød fyri heilsu, trygd og umhvørvi, og at nýta kravda verndar- og trygdarútgerð, og at verða ílatin eftir umstøðunum.
21. Fremja arbeiðsuppgávur í alianleggum á ergonomiskt rættan hátt.
22. Eyðmerkja tey viðurskipti í framleiðslugongdini, sum serliga kunnu ávirka framleiðslukostnaðin.
23. Arbeiða sambært galdandi góðskuskipan, innaneftirliti, sertifiseringskrøvum og standardum.

Almennu lærugreinarnar fevna um ástøðiliga undirvísing, ið skal miða ímóti at menna tann almenna kunnleikan og styðja undirvísingina í yrkislærugreinunum. Somuleiðis skulu almennu lærugreinirnar nøkta krøvini til ungdómsútbúgvingar, her í millum styrkja persónliga menning, lestrarfærleika og samfelagsfatan.

Yrkislærugreinarnar sermerkja læruna innan aling og geva lærlinginum almennan kunnleika og fakligan yrkisfærleika innan aling. Partar av yrkislærugreinunum eru serlærugreinar, ið eru á hægsta fakliga støði innan yrkið og fata tær um verkliga og ástøðiliga undirvísing, sum miðar ímóti at veita lærlinginum serligan yrkisfærleika innan aling.

Vallærugreinarnar miða eftir at nøkta áhugamál lærlingsins, at stuðla áhugan fyri framhaldandi útbúgving og at menna yrkis- og lestrarfærleikan. Vallærugreinarnar stimbra eisini vanligu færleikakrøvini og arbeiðsmøguleikarnar í samfelagnum.

Býtið av lærugreinum millum skúlaskeiðini er tilrættað á tann hátt, at skúlagongdin styðjar verkliga partin av útbúgvingini, so at útbúgvingargongdin verður heildarkend. Innihaldið í lærugreinunum er lýst í námsætlan fyri hvørja lærugrein sær.

Læruplássið og færleikar á læruplássinum

Niðanfyri verður tilskilað, hvørjar uppgávur lærlingurin skal arbeiða við á læruplássinum og hvørjar færleikar læruplássið skal tryggja sær, at lærlingurin fær.

Aling av fiski og øðrum lívverum

Skal hava í minsta lagi 4 av hesum:

1. Útinna dagliga røkt av aliverum í øllum pørtum av framleiðslugongdini, í tráð við galdandi regluverk, herundir fyri djóravælfæri og umhvørvi.
2. Taka upp, flyta og levera aliverur (alifisk).
3. Kontrollera vøxtur og menningarstig hjá aliveru.
4. At viga aliverur fyri at finna miðalvektina.
5. Kanna fyri parasittar og fremja eina lúsateljing.

Skal hava í minsta lagi 2 av hesum:

1. Eyðmerkja sjúkutekin hjá aliverum
2. Kenna arbeiðsgongdir vanligu smittukeldunum í s.v. fiskasjúkur og hvussu smittuspjalding kann fyrbyggjast.
3. Fyrireika og hjálpa við koppsetingum av aliverum.
4. Greiða frá hættum at fyrbyggja parasittum í aliringum, og at útinna viðgerð móti parasittum.
5. Duga at handfara kóp og onnur djór, sum amast upp á alibrúk.

Alitækni og anlegg

Skal hava í minsta lagi 4 av hesum:

1. Arbeiða við framleiðslustýringum.
2. Halda resirkuleringsanlegg við líka
3. Optimera fóðringina og duga at nýta eina fóðurskipan.
4. Dagligt viðlíkahald, sóttreinsing, eftirkanna og viðlíkahalda útgerð og høli eftir galdandi viðlíkahaldsætlan.
5. Eftirkanna og viðlíkahalda tekniska framleiðsluútgerð á einum alibrúki sambært forskriftunum.
6. Føra alibát, fremja dagligt eftirlit og viðlíkahald av alibátinum og brúka útgerð umborð á trygган hátt og eftir galdandi regluverki.

Skal hava í minsta lagi 2 av hesum

1. Handfara burturkast samsvarandi galdandi reglum.
2. At greiða frá, hvussu rák, alda, veður og vindur ávirka arbeiðsumstøðurnar á sjónum.
3. Brúka vanliga talgilda útgerð í aliframleiðsluni

Burðardygd, trygd og framleiðsla

Skal hava í minsta lagi 4 av hesum:

1. Taka upp, handfara og beina fyri deyðum fiski á trygган hátt og í mun til galdandi regluverk.
2. Brúka eina framleiðsluætlan í dagliga arbeiðinum í einum alianleggi.
3. At taka royndir av fiski og fóðri, skjalfesta rakstrar- og umhvørvisviðurskifti, og seta í verk tiltøk, ið eru grundað á eygleiðingar og mátingar.
4. Fremja arbeiðsuppgávur í alianleggum á ergonomiskt rættan hátt.
5. At brúka útgerð at lossa, lasta og sleipa í alianleggum og á alibátum á trygган hátt og í mun til galdandi regluverk
6. Brúka databløð fyri heilsu, trygd og umhørvi, og at nýta kravda verndar- og tryggarútgerð, og at verða ílatin eftir umstøðunum.
7. Arbeiða við yvirskipaðu krøvunum, sum marknaðurin setir til alivørur.
8. Eyðmerkja tey viðurskifti í framleiðslugongdini, sum serliga kunnu ávirka framleiðslukostnaðin.
9. Arbeiða sambært galdandi góðskuskipan, innaneftirliti, sertifiseringskrøvum og standardum., (megatrends)

Harumframt skal lærlingurinn hafa prógv frá góðkendum útbúgvingarstovni upp á hesi skeið:

1. Dugnaskapsroynd
2. Trygdar- og radioskeið
3. Fyrstuhjálparskeið
4. Truckskeið

Samrøður

Lærlingurinn skal í lærutíðini vera til minst 3 samrøður við ábyrgdarpersónin á læruplássinum.

Samrøðurnar eiga at taka støði í útbúgvingarbókini hjá lærlinginum og hava fylgjandi endamál:

1. Samrøða I er ein samrøða, har lærlingurinn og læruplássið leggja fram sínar væntanir til útbúgvingartíðina. Samrøðan eigur at verða hildin, áðrenn royndartíðin er úti.
2. Samrøða II og III eru samrøður, har lærlingurinn og læruplássið taka samanum og eftirmeta útbúgvingargongdina higartil, og við støði her í leggja til rættis framhaldandi læruna og menningina av lærlinginum.

Møguligt útisetavirki

Vavi av arbeiðsuppgávum hjá læruplássinum kann vera orsök til, at tað ikki er møguligt at gjøgnumføra øll málini fyri verkligu læruna, eins og tað heldur ikki altíð er møguligt hjá læruplássinum at gjøgnumføra málini innan eitt ávíst tíðarskeið. Tað er tó ábyrgdin hjá læruplássinum at tryggja eina so fjølbroytta læru sum gjørligt, møguliga við at lærlingurinn er í læru hjá einum útisetavirki ein part av lærutíðini, har hann kann fáa høvi til at arbeiða við uppgávum, sum læruplássið ikki arbeiðir við.

Við lokna lærutíð er tað ábyrgdin hjá læruplássinum, at lærlingurinn hevur ognu sær tey førleikamál eitt starvsfólk við grein innan fiskaaling skal duga sambært útbúgvingarkunngerðini.

Avriksflutningur

Lærlingurinn, sum hevur staðið miðnámsskúla, áðrenn hann fer í læru, kann fáa avriksflutning fyri tær almennu lærugreinarnar, hann hevur staðið í miðnámsskúlaútbúgvingini. Í lærutíðini skal hann taka yrkislærugreinarnar og eina vallærugrein við í minsta lagi próvtalinum 02 í miðal fyri at hava staðið skúlaskeiðini.

Til kapittul 3 – Próvtøkur og yrkisroyndarskeið

Útbúgvingarfrágreiðing

Meðan lærlingurinn er á læruplássinum, skrifar hann saman við læruplássinum eina útbúgvingarfrágreiðing, sum útgreinar, hvørji førleikamál eru rokkin tíðina á læruplássinum. Frágreiðingin er partur av grundarlagnum undir yrkisroyndini. Skúlin ger nærri reglur um útbúgvingarfrágreiðingina.

Próvtøkur í lærugreinunum

Í alaraútbúgvingini eru 5 almennar lærugreinar, 5 yrkislærugreinar og 2 yrkivallærugreinar. Hildin verður próvtøka í 3 almennum lærugreinum, 2 yrkislærugreinum og 1 vallærugrein, umframt yrkisroyndini.

Próvtovan ger av, hvørjar yrkislærugreinar skulu til próvtøku, eftir sama leisti sum á teimum gymnasialu breytunum. Fyri at standa próvtøkuna skal lærlingurinn í minsta lagi hava 02.

Um próvtøka ikki er í lærugreinini, verður endaliga ársmetið skrivað í prógvið.

Yrkisroyndarskeið

Við endan av seinasta skúlaskeiði byrjar yrkisroyndarskeiðið, sum er ein skrivlig verkætlan, sum skal leggjast fram til eina munnliga yrkisroynd.

Við endan av seinasta skúlaskeiði fer lærlingurinn til yrkisroynd. Lærlingurinn kann tó í fyrsta lagi byrja upp á yrkisroyndina, tá ið 6 mánaðir eru eftir av lærutíðini. Lærlingurinn fær 4 vikur tillutaðar til arbeiðið, men frammanundan hevur hann gjørt uppgávuorðingina og yrkisroyndarsáttmála saman við læruplássinum og vegleiðarum skúlans.

Fyri at luttaka í yrkisroyndini skal lærlingurinn hava staðið undanfarin skúlaskeið sambært kunngerð um felags reglur fyri yrkisútbúgvingar og hava góðkendan lærusáttmála.

Grundarlagið undir útbúgvingini til alara eru førleika- og endamálsorðingarnar fyri útbúgvingina. Førleika- og endamálsorðingarnar eru tí eisini grundarlagið undir frálærni í skúlanum og upplæringini á læruplássinum, og harvið eisini undir yrkisroyndini, har lærlingurinn skal vísa, at hann hevur rokkið teimum ásettu førleikamálunum fyri útbúgvingina.

Yrkisroyndin skal tí endurspeгла førleikamálini fyri útbúgvingina, og skal royndin miða eftir, at lærlingurin dugir

- at orða eina ætlan og áseta mál,
- at leggja til rættis og greiða úr hondum eina uppgávu innan eitt avmarkað arbeiðsøki á læruplássinum, og
- at eftirmeta úrslitið í mun til ásett mál.

Tá ið lærlingurin orðar ætlanina, leggur til rættis og greiðir úr hondum uppgávuna, skal hann vera førur fyri at gera brúk av viðurskiftum úr ástøðiligu eins væl og verkligu upplæringini.

Uppgávan, sum lærlingurin velur at arbeiða við, skal hava tilknýti til arbeiðið á læruplássinum og ikki bert verða ein ástøðilig ella lýsandi uppgáva. Lærlingurin skal duga at taka avgerð um, hvussu uppgávan kann loysast á læruplássinum og harvið vísa, at hann er førur fyri at meta, greina, hugsa, døma ella á annan hátt halda seg óheftan at uppgávuni, og mátanum sum uppgávan verður loyst uppá á læruplássinum.

Tað er skúlin, sum hevur ábyrgdina av at leggja til rættis og fremja yrkisroyndina. Somuleiðis er tað skúlin, sum hevur ábyrgdina av at tryggja lærlinginum ta fyrireiking og vegleiðing, sum hann hevur krav uppá, meðan arbeitt verður við uppgávuni.

Skipanin av yrkisroyndini

Yrkisroyndin verður framd sum ein verkætlan, ið lærlingurin saman við læraranum, tær seinastu 4 vikurnar av 4. skúlaskeiði, fyrireikar og orðar eina uppgávuorðing til.

Tá ið uppgávuorðingin verður gjørd, skal læruplássið vera við, soleiðis at lærlingurin kann fáa stuðul og hjálp frá læruplássinum til arbeiðið við verkætlanini og fyri at tryggja, at til ber at viðgera uppgávuorðingina á læruplássinum. Her verður serliga hugsað um viðkvæmar upplýsingar v.m. Tá ið lærlingurin arbeiðir við verkætlanini, skal hann sostatt hava móguleika fyri at leita fram upplýsingar á læruplássinum ella á annan hátt at gera brúk av ítøkiligari vitan og upplýsingum frá læruplássinum í samband við verkætlanina.

Tí verður gjørdur ein yrkisroyndarsáttmáli, sum veitir trygd fyri, at arbeiðsgevarin góðtekur evnið og kann stuðla lærlinginum eftir tørvi. Somuleiðis veitir hesin sáttmáli trygd fyri, at vegleiðarar skúlans hava góðtikið evnið. Lærlingurin bindur seg somuleiðis til at skriva um ávísa evnið.

Í sambandi við verkætlanarbeiðið skal skúlin leggja til rættis tað samskiftið og tíðarætlan, sum skal tryggja

- at lærlingurin í samstarvi við læruplássið orðar eina uppgávuorðing,
- at uppgávuorðingin verður góðkend, og
- at lærlingurin fær vegleiðing frá skúlanum viðvíkjandi teimum yrkis- og ástøðiligu hugsanunum, sum lærlingurin ger sær, meðan hann arbeidir við uppgávuni.

Eftir at uppgávuorðingin er góðkend av skúlanum, og yrkisroyndarsáttmálin undirskrivaður av øllum trimum pørtunum, hevur lærlingurin eina viku til at arbeiða við verkætlanini. Skúlin ásetur nærri, nær og hvar lærlingurin skal lata verkætlanina inn.

Meðan lærlingurin arbeidir við verkætlanini, skal skúlin og frálæruútgerðin á skúlanum so vítt møguligt verða tøkt hjá lærlinginum í vanligari skúlatíð. Lærlingurin hevur krav upp á vegleiðing frá skúlanum sbt. nærri ásetingum í undirvísingarætlanini hjá skúlanum, meðan hann arbeidir við verkætlanini.

Døming og próvtalsgeving

Yrkisroyndin verður dømd av einum metingardómara, ið yrkisnevndin tilnevnir 3 – 4 vikur, áðrenn yrkisroyndin byrjar og av einum lærara, ið skúlin tilnevnir.

Kunngerð um próvtøkur í yrkislærugreinum og fremjingarreglur fyri yrkis- og sveinaroyndir er galdandi fyri dømingina av yrkisroyndini.

Yrkisroyndin eigur at verða lögð soleiðis til rættis, at metingardómari og lærari hava stundir at seta seg inn í verkætlanina. Skúlin skal tí, eftir at lærlingurin hevur latið verkætlanina inn, skjótast gjørligt senda verkætlanina til metingardómaran at gjøgnumganga og fyrireika til ta munnligu próvtøkuna, ið lærlingurin eftirfylgjandi skal til.

Munnliga próvtøkan verður hildin við støði í verkætlanini. Lærlingurin leggur verkætlanina fram og verður próvhoyrdur við støði í henni. Munnliga próvtøkan tekur 30 minuttir íroknað próvtalsgeving.

Lærlingurinn verður mettur sambært hesum próvtalsstiga:

Próvtal	Merking	Lýsing
12	Fyri framúr gott avrik	Próvtali 12 verður givið fyri avrik, sum lýtaleytt ella mest sum lýtaleytt lýkur málini.
10	Fyri sera gott avrik	Próvtali 10 verður givið fyri sera gott avrik, ið við onkrum smávegis lýtum lýkur flestu málini.
7	Fyri gott avrik	Próvtalið 7 verður givið fyri gott avrik, ið við nøkrum lýtum, væl lýkur málini.
4	Fyri hampiligt avrik	Próvtalið 4 verður givið fyri hampiligt avrik, ið hevur fleiri grov lýti og ikki lýkur málini væl.
02	Fyri toluligt avrik, sum kann verða góðtikið	Próvtalið 02 verður givið fyri toluligt avrik, ið akkurat stendur mót, og í minsta mun lýkur málini.
00	Fyri ikki nøktandi avrik	Próvtalið 00 verður givið fyri ikki nøktandi avrik, ið ikki stendur mót og ikki lýkur málini.
-3	Fyri heilt vánaligt avrik	Próvtalið -3 verður givið fyri heilt vánaligt avrik, sum als ikki kann verða góðtikið.

Fyri at standa yrkisroyndina, skal lærlingurinn í minsta lagi hava fingið próvtalið 02 fyri verkætlanina. Tá ið lærarin og metingardómarnir í felag hava funnið fram til endaliga próvtalið, skal lærlingurinn beinanvegin kunnast um próvtalið.

Sjúkrapróvtøka

Um lærlingurinn gerst sjúkur áðrenn ella meðan yrkisroyndin er, og ikki er førur fyri at greiða úr hondum yrkisroyndina, áseta skúlin og yrkisnevndin eina sjúkrapróvtøku skjótast gjørligt eftir at lærlingurinn er vorðin frískur.

Vegleiðing til lærling, sum ikki stendur yrkisroyndina

Um lærlingurinn ikki stendur yrkisroyndina, skulu metingardómarnir beinanvegin boða skúlanum og yrkisnevndini frá hesum og geva eina stutta skrivliga frágreiðing um orsøkina til at lærlingurinn ikki stóð royndina. Metingarskjøl, sum eru útfyllt á nøktandi hátt, kunnu góðgera frágreiðingina. Skúlin skal hareftir skjótast gjørligt seta seg í samband við lærlingin og læruplássið fyri at fáa greiðu á, hví lærlingurinn ikki stóð royndina og fyri at greiða frá, hvørjar móguleikar lærlingurinn og læruplássið hava og fyri at finna út av hvat skal gerast víðari.

Um lærlingurinn og læruhlássið eru samd um, at lærlingurinn skal fara til nýggja yrkisroynd og lærusáttmálin gongur út, áðrenn lærlingurinn hevur staðið yrkisroyndina, skal lærusáttmálin leingjast, so hann er galdandi alla yrkisroyndina. Leingjan av lærusáttmála verður gjørd á oyðublaði, ið er gjørt til hetta endamál.

Kærumøguleikar

Um lærlingurinn metir, at fremjanin ella dømingin av yrkisroyndini ikki er nøktandi, kann hann í seinasta lagi 8 dagar eftir at hann er gjørdur kunnigur við úrslitið av yrkisroyndini, kæra málið til yrkisnevndina sbt. kunngerð um próvtøkur í yrkislærugreinum og fremjingarreglur fyri yrkis- og sveinaroyndir. Kæran skal vera skrivlig og skal stílast til Yrkisdepilin.

Í samband við kærumál um sveinaroynd skulu metingardómararnir geva eitt ummæli av teimum fakligu spurningunum í kæruni. Metingarskjøl, sum eru útfyllt á nøktandi hátt, kunnu góðgera frágreiðingina.

Til kapittul 4- Sveinabræv

Tá yrkisroyndin er liðug, skal skúlin senda senda Yrkisdeplinum upplýsingar um próvtalið hjá lærlingurinn, við tí í hyggju at Yrkisdepilin skal útskriva lærlinginum eitt lærubræv. Lærubrævið verður sent læruhlássinum 2 – 3 vikur, áðrenn lærutíðin hjá lærlinginum er liðug.

Til kapittul 5 – Gildiskoma

Kunngerðin er galdandi frá 15. august 2022 og er galdandi fyri alilæringar, ið byrja læruna eftir at kunngerðin er kunngjørd.

Námsætlanir til aliútbúgvingina

Aling av fiski

1. Samleiki

Aling av fiski er ein lærugrein, har lærlingurin ognar sær vitan um gongdina frá lívfiski gjøgnum alla ringrásina í alingini umvegis tøku til døgurðaborðið hjá endaligu brúkarunum. Lærlingurin fær kunnleika um røkt og rakstur av ymsu sløgnum av aliútbúnaði við støði í umhvørvisligum, etiskum, lívfrøðiligum, tøkniligum og búskaparligum viðurskiftum. Lærugreinin skal geva lærlinginum førleikar at fremja burðardyggja og tryggja matframleiðslu. Lærugreinin skal birta undir umhugsni og medvit við at vísa á sambandið millum lívfrøði, tøkni og búskap innan nátturugivnu karmarnar.

2. Endamál

Undirvísingin í *aling av fiski* hevur til endamáls, at lærlingurin:

- ognar sær grundleggjandi vitan um ymsu partarnar av alingini
- gerst førur fyri at skapa sær eina heildarmeting av lívsringrásini hjá alifiski
- lærir at røkja týðandi uppgávur í alivinnuni
- verður tilvitaður um áhaldandi menning og gagnnýtslu av tilfeinginum í framtíðini

3. Kjarnaøki

Í lærugreinini kemur lærlingurin at læra um lívfisk, rognaf framleiðslu, smoltaling, aling á sjónum og tøku av alifiski. Lærugreinin viðger m.a. fiskalívfrøði, anatomi, fysiologi, djóravælfærd, umhvørvi, sjúkufyribyrging og -viðgerð. Fóður og fóðring eru partur av økinum. Fiskaaling verður lýst í søguligum høpi. Góðska á alifiski og almenna regluverkið um aling av fiski verða viðgjørð og umrødd.

Lívfiskur, rognaf framleiðsla og smoltaling

Kunnað verður um kynbótaarbeiðið og gransking innan hetta øki. Lært verður um tilgongdina, frá tí at lívfiskurin verður strokin til eygarogn, nýklakt yngul, startfóðring og smoltframleiðslu, til fiskurin er klárur at seta á sjógv. Vatngóðska, resirkulering og flutningur er partur av hesum økinum.

Týdningurin av dygd og stødd á fiski verður viðgjørður, eins og ymsir hættir at stýra sjóbúning áðrenn útseting. Djóravælfærd verður viðgjørð í hesum partinum.

Aling á sjónum

Kunnað verður um umhvervisárin og eignaði stöð til aling á sjónum. Lært verður um, hvønn týdning streymviðurskifti, hiti, veður og vindur hava fyri fiskin og alingina sum heild. Útseting av sjóbúnum fiski verður viðgjörd. Kunnað verður um dagliga røkt, trivnað, reinføri og smittufyribygging. Lært verður um skynsama fóðring, hvussu fóðrað verður, ymisk sløg av fóðri og hvussu dálking verður fyrbyggd, um botnviðurskifti og hvørja ávirkan avlopsfóður og skarn kunna hava á náttúruna. Djóravælfæri verður viðgjörd. Avbjóðingar av lúsaplágu verða viðgjørðar. Lært verður um lúsálívfrøði, ymsar mátar at avlúsa, herundir um reinsifiskar. Felli og burturbeining av deyðum fiski verða viðgjörd. Framtíðin og nýggir hættir at ala verða umrødd.

Tøka av alifiski

Viðgjörd verður tøka úr aliringunum og hvønn týdning og hvørja ávirkan tilgongdin við tøku hefur á góðskuna á fiskinum. Lært verður um fyrbygging av strongd, um avlíving, blóðging og flutning til tøkuvirkid. Í allari tøkutilgongdini skal djóravælfærið havast í huga. Kryvjing, dygdar- og støddarflokking verða umrødd. Kunnað verður um nýtslu og ymsar vørur og vørubólkar umframt um flutning til endabrukaran.

Undirvísingin fevnir um:

Anatomi og fysiologi:

Undirvísingin skal tryggja, at lærlingurin verður settur væl og virðiliga inn í anatomiina og fysiologiina hjá vanligu fiskasløgunum í alingini. Undirvísingin í anatomi fevnir um: skræðu, beinagrind, musklar, blóðskipan, táknur, sodningarskipan, sundmaga, kynsgögn, sansir, nervaskipan og hormonskipan. Dømi verða givin um fysiologisku stöðuna hjá laksafiski, og um hvussu javnvágarsamspælið millum fiskin og umhvørvið verður hildið uppi. Í undirvísingini verða hesar gongdir gjølla lýstar og viðgjørðar: evnaupptøka, evna- og orkuviðurskifti, evnaútlát, rørsla umframt lívfrøðilig javning í tilknýti til hormonir, nervaskipan og órinsskipan. Lærlingurin skal fáa kunnleika til at avgera sjóbúningarstig. Kunnað verður um broytingar í fiskinum í sambandi við sjóbúning. Lært verður um ymsar mátar at stýra sjóbúningartilgongdini. Dagförd vitan verður givin um nýtslu av ljósstýring í sambandi við sjóbúning.

Fóðurlæra

Í undirvísingini fær lærlingurin kunnleika um rávøruna, sum verður brúkt til alifóður og til framleiðslugongd í sambandi við framleiðslu av fódri. Lærlingurin skal hava hollan kunnleika til øll fódursløg, fódursamansetingar og fódurupptøku í fiskinum, fóður, fódring og vøkstur á smoltstøðum og í sjónum. Lærlingurin skal duga at rokna fóðurnøgd og gera fódringarætlanir fyri ymsu stigini í alingini. Dentur veður lagdur á framferðarhættir sum avmarka/burturbeina vandan fyri dálking av fiskafóðri í umhvørvinum.

Sjúkur og sjúkufyribyrging

Vanligar fiskasjúkur verða gjølla lýstar umframt vegir til smittuspjaðing. Lærlingurin skal kunnast um, hvussu strongd og vánalig umhvørvisviðurskipti kunnu økja um sjúkutíttleikan. Lærlingurin skal kunna grundgeva fyri og fremja tiltøk, sum minka um smittuvandan í alivinnuni, og kenna vanlig sjúkueyðkenni hjá fiski út frá broytingum í atburði, útsjónd og við at kanna innvøllir. Lúsaplágan verður viðgjørð. Lærlingurin skal kenna tiltøk, sum tað almenna og vinnan sjálf seta í verk fyri at minka um sjúkuutilburðir og duga at leggja ætlanir fyri koppseting av fiski.

Góðska á alifiski

Týðningurin av rættari góðsku á lidnu vøruni verður viðgjørt. Kunnað verður um, hvussu komið verður fram til røttu góðskuna gjøgnum alla tilgongdina í alingini herundir hvørji viðurskipti hava ávirkan á góðskuna. Kunnað verður um ymsar loyvisgóðkenningar (sertifiseringar).

Almenna regluverkið

Lærlingurin verður gjølla kunnaður um almenna regluverkið og um rættar mannagongdir at fyribyrgja smittuspjaðing og sjúkum. Kunnað verður um heilsu, trygd og umhvørvi hjá starvsfólkunum í alivinnuni.

Nýggj fiskasløg og víðari menning av aling

Lærlingurin skal fáa kunnleika til granskingarúrslit og royndir við nýggjum fiskasløgum, sum kunnu gerast týðandi partur í føroysku alivinnuni. Harumframt skal undirvísingin fevna um øll lívsstigini hjá hesum fiskasløgum frá rogni til tøkuføran fisk og um móguleikar og forðingar fyri lönandi aling. Rúm skal gevast fyri serligum eyðkennum og arbeiðsháttum, t.d. aling av øðrum tilfeingi í sjónum eitt nú tara, skeljum o.a.

4. Faklig færleikamál

Málið við undirvísingini er, at lærlingurin dugir:

- at gagnnýta sína vitan innan lívfrøði, evnafrøði og alisfrøði
- at greiða frá lívfrøðiligu, evnafrøðiligu og alisfrøðiligu viðurskiftunum í alivinnuni
- at gera nágreiniligar lýsingar av lívfrøðiligum viðurskiftum í alivinnuni við støði í royndum
- at læra sjálvstøðugt at orða móguleikar og loysa lívfrøðiligar avbjóðingar í alivinnuni
- at ognar sær lívfrøðiligar fortreytir fyri at meta um móguligar avleiðingar fyri umhvørvið, samfelagið og einstaklingin av tøkni- og lívfrøðiligu menningini innan alivinnuna
- at læra at nýta sína vitan at taka støðu til egnar, vinnuligar og samfelagsligar avbjóðingar
- at útinna dagliga røkt av aliverum í øllum þørtum av framleiðslugongdini
- at fremja sítt arbeiði í tráð við galdandi regluverk
- at taka atlit til fiskavælfæri og umhvørvi
- at taka upp og flyta aliverur
- at taka upp, handfara og beina fyri deyðum fiski á tryggan hátt sambært galdandi regluverki
- at brúka eina framleiðsluætlan í dagliga arbeiðinum á eini alistøð
- at taka royndir av fiski og fóðri, skjalfesta rakstrar- og umhvørvisviðurskifti og seta í verk tiltøk, ið eru grundað á eygleiðingar og mátingar
- at optimera fóðringina og at nýta eina fóðurskipan
- at hava umsjón við vøkstri og menningarstigi hjá aliverum
- at viga aliverur fyri at finna miðalvektina
- at eyðmerkja sjúkutekin hjá aliverum
- at greiða frá mest vanligu smittukeldunum innan fiskasjúkur og hvussu smittuspjalding kann fyrbyggjast
- at meta um táknuheilsuna
- at fyrreika og hjálpa við koppsetingum av aliverum
- at kanna fyri snultarar og fremja eina lúsateljing
- at greiða frá hættum at fyrbyggja snultarum í aliringum og at útinna viðgerð móti snultarum
- at handfara burturkast samsvarandi galdandi reglum
- at handfara kóp og onnur djór, sum amast upp á alibrúk
- at kenna til og allýsa loyvisgóðkenningar

5. Reglulig eftirmeting

Einstaki lærlingurinn skal eftirmetast ávegis í undirvísingargöngdinni. Regluliga eftirmetingin hefur til endamáls að menna undirvísingina og styrkja fakliga stöð í lærugreininni. Lærlingurinn eigur að hafa eina greiða fatan af stöðu síni í mun til fakligu málini í lærugreininni og eigur að fáa vegleiðing um, hvussu og hvörjum verkefnum skal við fyrri að rækka málunum. Regluliga eftirmetingin verður skjalfest og kann gerast við munnligari og/ella skrifligari afturboðan til lærlinginn.

Skriflig avrikið við næmingatíð á 50 tímar eru partur af regluligu eftirmetinginni. Hesi kunna vera royndir í starvsstovu og í náttúruni.

6. Próvtøka

Um próvtøka er í lærugreininni, er hon skriflig. Miðfyrirsitingin ger uppgávuna. Próvtøkan varir í 5 tímar. Allir hjálparmiðlar, sum eru brúktir í undirvísinginni, eru loyvd. Fakliga grundarlagið eru tey lýstu kjarnaøkini.

Dentur verður lagdur á, at lærlingurinn dugir at:

- skipa og bera svarini fram við nýtslu av fakligum málburði
- vísa fakligt innlit og yvirlit
- nýta týðandi fakligar partar í samband við settar spurningar
- at seta ókent tilfar í samband við kend greiðsluevni innan aling av fiski

Givið verður eitt próvtal við stöði í einari heildarmeting av avrikinum hjá lærlinginum.

Alitøkni

1. Samleiki

Alitøkni er ein lærugrein, har lærlingurin ognar sær vitan um framleiðslueindir og framleiðslustýringar innan alivinnuna og um viðlíkahald av hesum.

2. Endamál

Endamálið við undirvísingini í alitøkni er yvirskipað, at lærlingurin við atliti til trygd og á ein burðardyggan hátt

- fær djúpari innlit í nýtslu av tøkniligum útbúnaði og útgerð í alivinnuni, umframt at hann fær kunnleika til neyðugt viðlíkahald av útbúnaði og útgerð.
- fær hegni at brúka tøkniliga útgerð við støði í mátingum og royndum,
- lærir sjálvstøðugt at taka støðu til trupulleikar av tøkniligum slag á ástøðiligum grundarlagi,
- fær fortreytir fyri at meta um móguleikar og avleiðingar av tøkni- og avleiðingum menningini, og hvussu týðningarmikil menningin er fyri lønsemið í vinnuni.

3. Kjarnaøki

Í lærugreinini kemur lærlingurin at læra um tøkniútbúnað, um framleiðsluútgerð og um viðlíkahald og viðlíkahaldsskipanir til aling av vatnlivandi verum.

Tøkni á landi

Flutningur av veskum og gassum

Lærlingurin skal fáa hollan kunnleika til tær rørskipanir, sum eru í nýtslu og hann skal duga at rokna vatnferð og trykktap í mun til tjúkd av rørum v.m. Eisini skal lærlingurin kenna virknaðin av ymiskum sløgum av pumpum og blásarum.

Vatnviðgerð og resirkulering (RAS)

Frálæran fevnir um vatngóðsku á inngangandi vatni, partikkulreinsing, sóttreinsing, køling og avgassing. Í hesum sambandi verður undirvíst um sóttreinsing, hita- og kuldaviðgerð og súrevnisútrokningar.

Lærlingurin skal fáa gjølligan kunnleika til allan útbúnað og útgerð, sum hevur við endurnýtslu av vatni at gera. Hann skal vita, hvussu eitt endurnýtsluverk er bygt upp, og hvussu tað virkar.

Karskipanir

Undirvíst verður um ymiskar karskipanir og fyrimunir og vansar í hesum sambandi. Lærlingurin skal duga at meta um, hvønn týdning lutfallið millum tvørmát og dýpi í kørunum hevur fyri reinførið. Yvirlit yvir tilrenningar- og frárenningarskipanir.

Eftiransingarskipanir

Lærlingurin fær kunnleika til ávaringarskipanir, ymisk sløg av mátarum, stýringsskipan og um samskiðið millum alistøð og vaktarhald.

Alis-/evnafrøði í aling

Undirvíst verður um orku, ellæru, elinnleggingar, mekanikk, vatnstreym og orkumiss og endurnýtslu av orku.

Tøkni á alistøð á sjónum

Ringar, búður og nótir

Sløg av ringum/búrum, ið finnast á marknaðinum, og fyrimunir og vansar við ymsu sløgunum. Framleiðsla av alinótum. Lærlingurin skal duga at skilja millum vanliga útgerð og útgerð, sum kann brúkast í harðbalnum øki.

Tøkni til fóðring

Undirvíst verður um ymisk sløg av tøkni, sum verður brúkt til fóðring.

Bátar og flakar

Lærlingurin fær vitan um arbeiðsbátar og onnur før, sum verða brúkt í aling.

Fortoyningar

Meginreglur um ankring, ymiskar skipanir av ankrum, blokkum, ketum, trossum og flotum og samanknýting av hesum. Lærlingurin skal duga at rokna út flotevni, kenna ávirkan av aldu, flóð og fjøru og av søkk og akkerstýngd.

Streymviðurskipti

Undirvísingin fevnir um sjóvarfall, streymsamlát (-simuleringar) og streymútrokningar, sum skulu vísa, hvussu streymviðurskipti kunnu vera ein móguleiki ella forðing fyri staðseting av alistøð á sjónum.

Tøka og hægriðing

Undirvíst verður um tøku, blóðging og góðskumeting v.m., eins og um flutning av fiski á sjógv, á landi og í luftini.

Valfri verkætlan

Lærarin velur í samráð við lærlingarnar, um teir skulu gera eina verkætlan, sum teir arbeiða við í einum tíðarskeiði, ið svarar til í mesta lagi 20 frálærutímar. Arbeitt verður vanliga í bólum og arbeiðið endar við eini frágreiðing, sum í vavi svarar til tvær vanligar starvsstovufrágreiðingar.

4. Faglig førleikamál

Málið við undirvísingini er, at lærlingurin:

- fær innlit í tøkni, útbúnað og útgerð í dagliga arbeiðinum í einum alianleggi
- dugir at greiða frá og brúka aliútgerð
- dugir at greiða frá prinsippunum í resirkuleringsanleggum
- dugir dagligt viðlíkahald, sóttreinsing, eftirkanning og viðlíkahald av útgerð og hølum eftir galdandi viðlíkahaldsætlan

5. Reglulig eftirmeting

Einstaki lærlingurin skal eftirmetast ávegis í undirvísingargongdini. Regluliga eftirmetingin hevur til endamáls at menna undirvísingina og styrkja fakliga støðið í lærugreinini. Lærlingurin eigur at hava eina greiða fatan av støðu síni í mun til fakligu málini í lærugreinini og eigur at fáa vegleiðing um, hvussu og hvørjum arbeiðast skal við fyri at røkka málunum. Regluliga eftirmetingin verður skjalfest og kann veitast sum munnlig ella skrivlig afturboðan til lærlingin.

Skrivlig avrik við næmingatíð à 50 tímar eru partur av regluligi eftirmetingini. Hesi kunnu vera royndir í starvsstovu og í alifyritøku.

6. Próvtøka

Um próvtøka er í lærugreinini, er hon munnlig. Fyrireikingartíðin er umleið 25 minuttir, og tá eru vegleiðing og tilfarsútflyggjan íroknað. 2,5 próvtakarar verða próvhoyrdir um tíman, íroknað próvdøming.

Fakliga grundarlagið eru tey lýstu kjarnaøkini og spurningar í hesum sambandi.

Til munnligu próvtøkuna eru hesir hjálparmiðlar loyvdur:

Í fyrireikingartíðini: Tilfar, sum hoyrir til próvtøkuspurningin, bøkur og annað tilfar, sum er brúkt í undirvísingini. Harumframt eignar uppskriftir, møguligar frágreiðingar og roknimaskina.

Undir próvhoyringini: Tað er loyvt próvtakaranum at styðja seg til próvtøkuspurningin og tilfar, sum hoyrir til próvtøkuspurningin, umframt tað, sum próvtakarinn hevur skrivað í fyrireikingartíðini.

Próvtakarinn fær ein próvtøkuspurning. Próvtøkuspurningurin skal vanliga hava neyvari undirspurningar umframt kend ella ókend fylgiskjøl (t.d. talvur, myndir ella tól). Verkætlanin skal við hóskaði tyngd vera partur av próvtøkuspurninginum, um hon er gjørd.

Givið verður eitt próvtal við støði í einari heildarmeting av avrikinum hjá lærlinginum.

Trygd og trygdarfatan

1. Samleiki

Trygd og trygdarfatan er ein størri og størri partur av øllum arbeiðsgongdum í alivinnu sum aðrari vinnu. Hendan lærugreinin er ætlað at geva lærlingum eina grundleggjandi fatan av hugtakinum og hvussu hugtakið myndar alt arbeiðið í alivinnuni í dag.

2. Endamál

Endamálið við undirvísingini er yvirskipað, at lærlingarnir

- a) fáa djúpri innlit í, hvat trygd og trygdarfatan vil siga fyrri arbeiði á eini alifyritøku,
- b) fáa hegni at arbeiða við og fylgja øllum mannagongdum, sum gera arbeiðsumstøðurnar tryggar,
- c) læra, at hugtakið umframt teirra egnu arbeiðstrygd, eisini umfatar trygd og reinføri í samband við matvøruframleiðslu og matvørustrygd av laksinum, tá ið hann verður til matvøru.
- d) fáa læru um serligu fortreytir fyrri at arbeiða ítøkiliga við trygdini á sjónum í Føroyum. Her verður serliga hugsað um serligu streym- og alduviðurskiftini á føroysku firðunum og veðurlæru.

3. Kjarnaøki

Trygd og trygdarfatan

Grundhugsanin er, at alt virksemin í einari alifyritøku, skal vera trygt. Allar arbeiðsgongdir í einari alifyritøku skulu endurspeгла hesa hugsanina. Fyrst og fremst er sjálvandi týðningarmikið, at starvsfólkini, sum arbeiða í fyrítøkuni, kunnu kenna seg trygg, tá ið tey fara til arbeiðis, duga at meta um bæði mekaniskar og náttúrugivnar vandar í arbeiðinum hjá sær. Allur rakstur skal vera tryggur og effektivur.

Náttúruviðurskifti – Streymur, alda, veður og veðurlag

Rák og alda eru av avgerandi týðningi í sjógvalingini serliga. Fyri at duga at meta um, nær ráðiligt er at fara í gongd við arbeiðir, krevst hollur kunnleiki til aldu, rák og fjarðarrák. Tøkniliga er eisini týðningarmikið at skilja, hvussu tøkniligar loysnir mugu tillagast náttúrugivnum viðurskiftum. Havfrøði, jarðfrøði og veðurlæra eru bulurin í hesum kjarnaøkinum fakliga og ein alis- og evnafrøðilig grundvitan krevst.

Arbeiðsrygd - mannagongdir á arbeiðsplássinum, váðameting av arbeiðsgongdum, skráseting av vandum

Hvussu verður ítøkiligari arbeiði:

Verndarútgerð

- Krøv til góðkenningar av verndarútgerð t.d.
- Hvat er CE góðkenning
- Hvat er EN góðkenning - hvør handski / ella filtur skal brúkast til ávíst kemikalir

Skráseting av óhappum / nærúmóhappum:

- Læra at skráseta óhapp/nærúmóhapp
- Læra um rættandi atgerðir fyri at fyriryrgja endurtøku av óhappum
- Kanning av óhappum, hvat var "basis cause" til at óhappið hendi
- Beinleiðis orsakir / Óbeinleiðis orsakir til óhapp.

Arbeiðsrygd - lóggáva og standardir

Arbeiðseftirlitið, lóggáva um arbeiðsrygd og altjóða standardir á trygdarøkinum. Trygdarumboðan og fráboðanarskylda. Ein partur av hesum kjarnaøkinum er skeið fyri trygdarumboð, sum arbeiðseftirlitið bjóðar. Læknafrøðiliga verður eisini hugt at – deildini fyri arbeiðs og almannaheilsu - ymiskum arbeiðsstøðum og hvussu okkara kroppur ávirkast av skeivum arbeiðsstøðum.

Arbeiðsrygd - máting og handfaring av kemikalium

Nógv arbeiði í aling á sjógvi og landi umfatar handfaring av kemikalium. Í hesum kjarnaøkinum verður almen toksikologi gjøgnumgingin. Meira ítøkiligari skulu lærligarnir læra at lesa databløg og meta um, hvørja verndarútgerð teir skulu brúka at handfara ymisk kemikalium.

Matvøruframleiðsla, reinføri og trygd

Fiskaaling er í síðsta enda ein matvøruframleiðsla. Reinføri er av stórum týdningi í allari tílíkari framleiðslu. Í fyrstu atløgu fyri at sleppa undan sjúkuspjaðing ímillum fisk og alibrúk og í síðsta enda fyri, at forbrúkarin, sum keypir fiskin, kann kenna seg tryggan at eta vøruna. Umframt almenna vitan krevur hetta vitan um smáverur.

4. Førléikamál

Málið við undirvísingini er, at lærlingurin dugir:

Almenn

Lærlingurin skal hava almenna vitan um rák og aldu og náttúrukreftirnar í Føroyum. Skilja mekanikkina í samband við arbeiðið við tungum tingum. Kenna mannakroppin og tær arbeiðsstøður, sum ikki eru góðar fyri hann. Smáverulívfrøði er partur av almennu vitanini í samband við matvørutrygd.

Yrkis

- At taka royndir av fiski og fódri, skjalfesta rakstrar- og umhvørvisviðurskifti, og seta í verk tiltøk, ið eru grundað á eygleiðingar og mátingar.
- Greiða frá mest vanligu smittukeldunum í s.v. fiskasjúkur og hvussu smittuspjaðing kann fyribyrgjast.
- Dagligt viðlíkahald, sóttreinsing, eftirkanna og viðlíkahalda útgerð og høli eftir galdandi viðlíkahaldsætlan.
- Handfara burturkast samsvarandi galdandi reglum.
- At brúka útgerð at lossa, lasta og sleipa í alianleggum og á alibátum á tryggan hátt og í mun til galdandi regluverk.
- At greiða frá, hvussu rák, alda, veður og vindur ávirka arbeiðsumstøðurnar á sjónum.
- Brúka databløg fyri heilsu, trygd og umhørvi, og at nýta kravda verndar- og trygdarútgerð, og at verða ílatin eftir umstøðunum.
- Fremja arbeiðsuppgávur í alianleggum á ergonomiskt rættan hátt.

5. Reglulig eftirmeting

Einstaki lærlingurin skal eftirmetast ávegis í undirvísingargongdini. Regluliga eftirmetingin hevur til endamáls at menna undirvísingina og styrkja fakliga støðið í lærugreinini. Lærlingurin eigur at hava eina greiða fatan av støðu síni í mun til fakligu málini í lærugreinini og eigur at fáa vegleiðing um, hvussu og hvørjum arbeiðast skal við fyri at røkka málunum. Regluliga eftirmetingin verður skjalfest og kann veitast sum munnlig ella skrivlig afturboðan til lærlingin.

6. Próvtøka

Um próvtøka er í lærugreinini, er hon munnlig.

Próvtøkan er einsæris, men byggir á eina bólkauppgávu, sum skal verjast í eini munnligari roynd. Lærlingar fara á sítt alibrúk, smoltstøð, framleiðsluvirki og lýsa hvørjir vandar eru, og gera uppskot um betringar, sum so aftur kann betra um trygdina hjá øllum alarum. Ein annar móguleiki er, at greina okkurt óhapp, sum hevur verið, og lýsa, hví óhappið hendi, hvørjar beinleiðis orsøkir eru umframt hvørjar óbeinleiðis orsøkir vóru.

Undir próvhoyringini fær próvhoyrarin høvi at greiða frá uppgávuni umframt at hann verður hoyrdur í lesipensum í kjarnaøkjum í námsætlanini.

Givið verður eitt próvtal við støði í einari heildarmeting.

Burðardygg gagnnýtsla

1. Samleiki

Hugtakið burðardygd varð fyrstu fer lagt fram í Brundtland frágreiðingini 1987. Hendan lærugreinin skal geva lærlingum eina grundleggjandi fatan av hugtakinum og hvussu hugtakið myndar tilfeingisvinnurnar í størri og størri mun.

2. Endamál

Endamálið við undirvísingini í *burðadyggari gagnnýtslu* er yvirskipað, at lærlingarnir

- fáa djúpari innlit í, hvat burðardygg gagnnýtsla merkir sum hugtak.
- fáa hegni at brúka hugtakið í arbeiðnum á einum aliðki á sjónum ella einari smoltstøð,
- læra, at hugtakið er tvørfakligt og fevnir um bæði samfelag, búskap og lívfrøði
- fáa fortreytir fyri at arbeiða ítøkiliga við krøvum í samband við sertifisering av burðadyggum virksemi.

3. Kjarnaøki

Burðardygd

Burðardygd er eitt tvørfakligt hugtak. Grundhugsanin er, at alt virksemi og gagnnýtsla av náttúruni skal vera soleiðis, at komandi ættarlið í minsta lagi hava somu móguleikar sum núverandi ættarlið. Lívfrøðiliga skal náttúruutilfeingi ikki troytast meira enn tað kann bera. Búskaparfrøðiliga skal virksemi kunna halda fram, so komandi ættarlið eisini hava gagn av okkara fyrítakssemi, og samfelagsfrøðiliga og sosialt skal bæði land og nærsamfelag hava sum mest burtúr. Í heimsmálunum hjá ST eru nógv av hesum viðurskiftum útgreinaði í smálutir og tí eru tey eisini bulurin í hesum kjarnaøkinum.

Náttúruutilfeingi í Føroyum

Fyri at kunna virka lívfrøðiliga burðardygt í Føroyum mugu vit kenna náttúrugrundarlagið í Føroyum. Føroyska náttúran. Hvussu sær hon út? Hvørji dýr, soppar, plantur og smáverur eru her og hvussu stór er framleiðslan í náttúruni sjálvari og hvussu ferðast evni í ringrás í náttúruni í Føroyum? Hvørji sløg egna seg væl at ala? Eru burðardygdarfyrimunir við taraaling, skeljadjóraaling og aling av fleiri sløgum saman?

Gagnnýtsla

Alivinna, fiskivinna, ferðavinna og landbúnaður eru allar tilfeingisvinnur. Undir hvørjum fyritreytum virka hesar vinnurnar í Føroyum? Hvussu sær framleiðslan út - frá náttúru tilfeingi til vøru á keypshillunum - serliga í alivinnuni? Hvussu tryggja vit okkum sum land í lóggávu, at alingin og framleiðslan eru burðardyggar?

Rusk

Frá eygarogni til tøkulaks eru nógvir liðir. Frá rávøru til söluvøru eru eisini nógvir liðir. Og í øllum liðum hevur framleiðslan við sær rusk. Ein týðandi partur av at kunna kalla virksema burðardygt er handfaringin av ruski. Hvussu eru ringrásirnar av tilfari og vøru háttadar? Verður tilfar úr framleiðsluni endurnýtt?

Dálking

Alivirksemi dálkar og regluverk ásetur, hvussu illa tað kann vera dálkað undir einum aliringi, áðrenn hann skal flytast. Lívfrøðiligt margfeldi minkar, tá ið náttúran verður dálkað og ymisk vísitøl verða brúkt, tá ið kanningar verða gjørdar undir ringunum. Hvussu máta vit dálking undir ringinum? Hvussu nógv dálkar framleiðslan og flutningurin í CO₂? Er heilivág snýttan burðardygg?

Fóður og avleitt CO₂ útlát

Í samlaða CO₂ roknskapinum fyri laksaframleiðslu fyllir fóður nógv. Í hesum kjarnaøkinum verður hugt at fóðurframleiðsluni í mun til burðardygd og serliga CO₂ útlátið. Hvørjar rávørur verða brúktar, hvussu verður framleitt og hvørja ávirkan hevur ymiskt fóður á laks og umhvørvi?

Burðardygd í verki í alivinnu

Av tí at marknaðir seta krøv til bæði lívfrøðiliga og sosiala burðardygd í framleiðsluni av laks, er neyðugt at kunna skjalprógva burðardygd í framleiðsluni á ymsan hátt. Regluligar frágreiðingar, framleiddar eftir einum ávísum leisti, verða latnar certifieringsstovnum. Lærlingurin skal kenna ymsar certifieringar og tað arbeiðið í alingini, sum er avleitt av hesum.

4. Færleikamál

Málið við undirvísingina er, at lærlingurinn dugir:

Yrkis:

- Taka upp, handfara og beina fyri deyðum fiski á tryggan hátt og í mun til galdandi regluverk.
- At taka royndir av fiski og fóðri, skjalfesta rakstrar- og umhvørvisviðurskipti, og seta í verk tiltøk, ið eru grundað á eygleiðingar og mátingar.
- Greiða frá mest vanligu smittukeldunum í sambandi við fiskasjúkur og hvussu smittuspjalling kann fyrbyggjast.
- Handfara burturkast samsvarandi galdandi reglum.
- Brúka og skilja databløg fyri heilsu, trygd og umhørvi.
- Greiða frá teimum yvirskipaðu krøvunum, sum marknaðurin setir til alivørur.
- Arbeiða sambært galdandi góðskuskipan, innaneftirliti, sertifiseringskrøvum og standardum.

Faklig

- At hava vitan um lívfrøði. Hetta merkir at lærlingurinn skal skilja grundleggjandi tilgongdir í lívfrøðiligum vistskipanum. Lærlingurinn skal hava grundleggjandi vitan um lívið í sjónum, og skilja hugtakið burðardygd og týðningin av einari burðardyggari framleiðslu.

5. Reglulig eftirmeting

Einstaki lærlingurinn skal eftirmetast ávegis í undirvísingargongdini. Regluliga eftirmetingin hevur til endamáls at menna undirvísingina og styrkja fakliga støðið í lærugreinini. Lærlingurinn eigur at hava eina greiða fatan av støðu síni í mun til fakligu málini í lærugreinini og eigur at fáa vegleiðing um, hvussu og hvørjum arbeiðast skal við fyri at røkka málunum. Regluliga eftirmetingin verður skjalfest og kann veitast sum munnlig ella skrivlig afturboðan til lærlingin.

6. Próvtøka

Um próvtøka er í lærugreinini, er hon munnlig.

Fyrireikingartíðin er umleið 20 minuttir, og tá eru vegleiðing og tilfarsútflyggjan íroknað. 3 próvtakarar verða próvhoyrdir um tíman, íroknað próvdøming.

Fakliga grundarlagið eru kjarnaøkini, sum verða lýst í undirvísingarfrágreiðingini.

Til munnligu próvtøkuna eru hesir hjálparmiðlar loyvdur:

Í fyrireikingartíðini: Tilfar, sum hoyrir til próvtøkuspurningin, bøkur og annað tilfar, sum er brúkt í undirvísingini. Harumframt eignar uppgávur, møguligar frágreiðingar og roknimaskina.

Undir próvhoyringini: Tað er loyvt próvtakaranum at styðja seg til próvtøkuspurningin og tilfar, sum hoyrir til próvtøkuspurningin, umframt tað, sum próvtakarin hevur skrivað í fyrireikingartíðini.

Próvtakarin fær ein próvtøkuspurning. Próvtøkuspurningurin skal vanliga hava neyvari undirspurningar umframt kend ella ókend fylgiskjøl (t.d. talvur, myndir ella tól).

Givið verður eitt próvtal við støði í einari heildarmeting av avrikinum hjá lærlinginum.

Alibúskapur

1. Samleiki

Alibúskapur er ein lærugrein, har lærlingurinn ognar sær vitan um serligu búskaparligu viðurskiftini, ið eru galdandi innan alingina, har langa framleiðslutíðin og stóra likviditetsbindingin skapa serligar búskaparligar fortreytir.

1. Endamál

Endamálið við undirvísingini í *alibúskapi* er yvirskipað, at lærlingarnir

- fáa innlit í alisøguna, virðisketuna í aling og lógarverkið, sum eru galdandi fyri vinnuna
- fáa kunnleika til hugtøk og lyklatal innan aling
- fáa kunnleika til aktuellar avbjóðingar innan alivinnuna
- kenna grundleggjandi búskaparlig viðurskifti
- fáa innlit í marknaðarviðurskiftini og í megatrends á marknaðinum.

1. Kjarnaøki

Alisøga, virðisketa og lógarverk

Lærlingarnir skulu kenna til søguligu gongdina innan alivinnuna, bæði um búskaparligu gongdina í vinnuni og um ymiskar avbjóðingar í søguligu gongdini. Eisini skal hetta fevna um nýggjaru gongdina, har m.a. onnur sløg av aling taka seg upp.

Lærlingarnir skulu fáa eitt innlit í samlaðu virðisketuni í aling, frá rognum til lidna fiskin.

Lærlingarnir skulu fáa eitt innlit í lógarverkið og skilja, hvussu hetta er tillagað eftir søguligu avbjóðingunum og framtíðar ynskjunum um aðra aling.

Hugtøk og lyklatal innan aling

Lærlingarnir skulu kenna til mest nýttu hugtøkini og lyklatalini innan aling, t.d. FCR (Feed Conversion Rate), SFR (Specific Feeding Rate), SGR (Specific Growth Rate) og TGC (Thermal Growth Condition).

Aktuellir avbjóðingar innan alivinnuna

Lærlingarnir skulu kenna til aktuellar avbjóðingar innan alivinnuna. Her kann t.d. verða talan um laksalúsina, um at ala longri á landi ella um at fara longri út við alingini. Her er eisini møguligt at tosa um nýggju sløgin av aling og um hvussu hesi ávirka hvønn annan.

Grundleggjandi búskaparlig viðurskipti

Lærlingarnir skulu kenna til grundleggjandi búskaparlig viðurskipti, s.s. eindarkostnaðin innan smoltframleiðslu og aling, um longu framleiðslutíðina, kapitalintensitetin o.l.

Marknaðarviðurskiptini og megatrends á marknaðinum

Lærlingarnir skulu fáa eitt innlit í trends á marknaðinum, t.d. ávirkanin frá ASC (Aquaculture Stewardship Council) og Global Gap (Global G.A.P.).

4. Førleikamál

Fakligir førleikar

Málið við undirvísingini er, at lærlingurin dugir:

- at greiða frá virðisketuni í aling
- at greiða frá hvørjir faktorar hava ávirkan á framleiðslukostnaðin
- at greiða frá, hvat marknaðurin eftirspyr og skilir megatrends á marknaðinum

5. Reglulig eftirmeting

Einstaki lærlingurin skal eftirmetast ávegis í undirvísingargongdini. Regluliga eftirmetingin hevur til endamáls at menna undirvísingina og styrkja fakliga støðið í lærugreinini. Lærlingurin eigur at hava eina greiða fatan av støðu síni í mun til fakligu málini í lærugreinini og eigur at fáa vegleiðing um, hvussu og hvørjum arbeiðast skal við fyri at røkka málunum. Regluliga eftirmetingin verður skjalfest og kann veitast sum munnlig ella skrivlig afturboðan til lærlingin.

6. Próvtøka

Um próvtøka er í lærugreinini, er hon munnlig. Fyrirreikingartíðin er umleið 25 minuttir, og tá eru vegleiðing og tilfarsútflyggjan íroknað. 2,5 próvtakarar verða próvhoyrdir um tíman, íroknað próvdøming.

Fakliga grundarlagið eru kjarnaøkini, sum verða lýst í undirvísingarfrágreiðingini.

Til munnligu próvtøkuna eru hesir hjálparmiðlar loyvdur:

Í fyrirreikingartíðini: Tilfar, sum hoyrir til próvtøkuspurningin, bøkur og annað tilfar, sum stendur á skjalinum fyri lesipensum. Harumframt eignar uppskriftir, móguligar frágreiðingar og roknimaskina.

Undir próvhoyringini: Tað er loyvt próvtakaranum at styðja seg til próvtøkuspurningin og tilfar, sum hoyrir til próvtøkuspurningin, mframt tað, sum próvtakarin hevur skrivað í fyrirreikingartíðini.

Próvtakarin fær ein próvtøkuspurning. Próvtøkuspurningurin skal vanliga hava neyvari undirspurningar umframt kend ella ókend fylgiskjøl (t.d. talvur, myndir ella tól).

Givið verður eitt próvtal við støði í einari heildarmeting av avrikinum hjá lærlinginum.